

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 12 mars 2024

Dnr: KVA/2024/91/76

Hans Ellegren/hs
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 55
E-post: amanda.walldoff@kva.se

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande om promemorian *Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor (U2024/00153)*

Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) önskar lämna följande yttrande beträffande promemorian *Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor*.

Utredaren lämnar fyra förslag och en rekommendation för att öka kompetensen i säkerhetsfrågor vid svenska universitet och högskolor:

- (7.1) Kompetens i säkerhetsfrågor bör beaktas vid nominering av de ledamöter som regeringen utser
- (7.2) Styrelsernas ansvar avseende verksamhetens säkerhet bör förtydligas
- (7.3) Försvarshögskolan bör ges i uppdrag att genomföra kompetensutvecklande insatser
- (7.4) Regeringen bör utreda hur en stödfunktion kan etableras
- (8.3) Regeringen bör i vissa fall besluta om säkerhetsprövning och placering i säkerhetsklass av rektorer och styrelseordförande

Givet det spända säkerhetspolitiska klimatet vill KVA uttrycka sin uppskattning över utredarens sansade ansats och väl avvägda förslag och rekommendation, som utan att underskatta frågans betydelse och aktualitet behåller fokus på forskningens och utbildningens förutsättningar och behov.

KVA avstår från att kommentera de specifika förslagen, men vill likväl framföra en invändning av mer principiell karaktär mot regeringens hantering av åtgärder för att kompetensen i säkerhetsfrågor vid statliga universitet och högskolor ska öka (U2023:D). Vi syftar här särskilt på beslutet den 27 april 2023 om att inför 2024 begränsa mandatperioden för externa ledamöter i lärosätenas styrelser till 17 månader (snarare än 3 år).

KVA betraktar autonomi som ett fundament för excellent forskning och har återkommande markerat vikten av att värna såväl den individuella som den institutionella akademiska friheten. Det är med oro som KVA noterat hur beslutet att förkorta styrelsernas mandatperioder påtagligt skadade forskarsamhällets förtroende för den politiska kontrollen av universitet och högskolor. Om svenska lärosäten fortsatt ska kunna attrahera internationell spetskompetens krävs både att Sverige har ett starkt internationellt rykte och att svenska forskare har en stark tilltro till att universitet och högskolor står fria från direkt politisk styrning.

I ett system likt det svenska, med politiskt kontrollerade universitet och högskolor, är relationen mellan regering och lärosäten kritisk. Det är givet att regeringen styr lärosätena, men styrningen måste vara lyhörd för verksamhetens syfte och särskilda betingelser.

Systemets funktion förutsätter, utöver en gemensam målbild för svensk forskning och högre utbildning, att relationen mellan regering och lärosäten präglas av ömsesidigt förtroende, dialog och lyhördhet. Ska lärosätena kunna leverera forskning och utbildning med den kvalitet och relevans som regeringen bör förvänta sig så behöver de ha en hög beslutsautonomi inom transparenta och långsiktiga ramvillkor. Systemet måste med andra ord präglas av institutionell akademisk frihet.

Plötsliga beslut och korta ledder skapar osäkerhet. Om lärosätesledningar uppfattar att ramverket är volatilt så kommer svensk forskning, utbildning och sektorsamverkan att skadas. Osäkra universitets- och högskoleledningar kan komma att avstå från den typ av strategiska satsningar som behövs för att bibehålla och ytterligare förbättra Sveriges internationella position inom forskning och utbildning,

KVA delar regeringens bedömning av det allvarliga geopolitiska säkerhetsläget och den förändrade hotbilden och förstår behovet av handling. Men KVA vill starkt uppmana regeringen att låta fundamentala beslut, som i detta fall förändringar av universitetsstyrelsers tillsättning, föregås av en bättre dialog med sektorn. En förtroendefull dialog om säkerhetsfrågan och förändringar av Högskoleförordningen hade kunnat föras parallellt som tillfälliga åtgärder vidtagits. KVA rekommenderar regeringen att framgent stärka sin dialog med universitets- och högskoleledningar i frågor som berör styrning av lärosäten.

Beslut i detta ärende har fattats av ständige sekreteraren efter förberedande arbete av Christofer Edling och Sven Stafström (ledamöter i Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för forskningspolitiska frågor).

Hans Ellegren
Ständig sekreterare